

Co zrobić, kiedy uczeń jest wyśmiewany przez grupę?

JAKI JEST PROBLEM?

Wyśmiewanie i inne formy agresji w grupie mogą bardzo źle wpływać na aktywność uczniów na lekcjach WF-u. Konsekwencje dotyczą także obserwatorów i otoczenie. **Zmienia się atmosfera na zajęciach, wzrasta ogólny poziom napięcia.**

JAK SOBIE Z TYM PORADZIĆ?

➤ **Mechanizmy grupowe**

W każdej grupie zachodzą podobne mechanizmy. Rzadko wszyscy w klasie są idealnie zgrani. Zazwyczaj są podziały „my” i „oni”, pojawiają się role grupowe, np. błazen i kozioł ofiarny.

Nazwij te mechanizmy, porównaj swoje spostrzeżenia z innym nauczycielem.

UWAGA - STEREOTYP

Istnieje stereotyp, że osoba wyśmiewana stanie się silniejsza, jeśli sama sobie poradzi. To nieprawda! Dobra atmosfera ma lepszy wpływ. Dodatkowo, wyśmiewanie onieśmiela całą klasę powodując trudności w skupieniu na treningu.

➤ **Przekraczanie granic**

Niestety wiele sytuacji związanych z przemocą jest niejednoznacznych. Każdy ma inne granice – za granice grupy przyjmuj odczucia osoby, która wydaje się najwrażliwsza. Często to właśnie ona wyraża prawdziwe zakłopotanie i obawy całej grupy. **Dobrym wyznacznikiem są Twoje własne odczucia.**

Zadaj sobie pytanie: **Co czuję, kiedy patrzę na tę sytuację – czy czuję złość, smutek, a może obawę?** Zaufaj swojemu doświadczeniu i zareaguj zgodnie z intuicją.

➤ **Zachowania pasywno-agresywne**

Gdy dochodzi do przemocy fizycznej, sytuacja jest łatwa do oceny. Jednak często mamy do czynienia z agresją nie-wprost opartą na szantażu emocjonalnym. W tej sytuacji przemocą nie jest jednostkowe zachowanie, ale sposób, w jaki nawiązywana i podtrzymywana jest relacja. Objawia się to np. poprzez wykluczanie kogoś z drużyny, rozpuszczanie plotek. Badania wskazują, że jest to przemoc częściej występująca wśród dziewcząt, ponieważ kulturowo są warunkowane do wyrażania agresji w sposób pośredni*.

Jeśli zauważysz, że jedna z osób jest wykluczana przez grupę, postaraj się tak organizować lekcje WF-u, żeby mogła ona brać udział i czuć się pewnie. Spytaj np., jaką dyscyplinę najbardziej lubi. Losowe dobieranie drużyn także będzie pomocne.

➤ **Kiedy uczniowie komentują seksualność innych**

Przemocowe uwagi seksualne (dotyczące orientacji, ciała itp.) są powszechne wśród młodzieży**. Odzywki dotyczące orientacji seksualnej są szczególnie często spotykane wśród chłopców. Jest to też istotny problem na WF-ie. Uczniowie oceniają się i porównują w szatni, co więcej, sprawność fizyczna jest kulturowo łączona z seksualnością.

Stereotypy płciowe napędzają wyśmiewanie – pojęcia *być jak baba*, czy *zachowywać się jak facet* są często wykorzystywane w celu wyśmiewania. Pamiętaj żeby nie wspierać stereotypów płciowych żartami czy uwagami.

Orientacja seksualna jest często wykorzystywana do wyśmiewania.

W przypadku dorastających nastolatków, wyrażenie „*zachowujesz się jak gej*” niesie ze sobą ogromny ładunek emocjonalny i jest traktowane jako silna obelga.

Powiedz: ***Nie zgadzam się na używanie orientacji seksualnej jako obelgi.*** Zwracaj się do konkretnej osoby – bądź zdecydowany/a.

CO ZROBIĆ – TECHNIKI

➤ **Zwróć uwagę na osobę wyśmiewającą**

Zazwyczaj jest w grupie lider takich działań. Najczęściej są to osoby, które nie radzą sobie z własnym napięciem i są szczególnie narażone na podejmowanie ryzykownych zachowań (alkohol, bójki itp.)*.

Porozmawiajcie na osobności.: ***Widzę, że masz dużo napięcia i złości. Czy wszystko u Ciebie w porządku? Może chciał/a być porozmawiać z psychologiem szkolnym?***

➤ **Zawsze reaguj**

Nawet na najmniejsze objawy wyśmiewania. Dawaj wyraźnie do zrozumienia, że takie zachowania nie są akceptowane. Uczniowie szukają granic i będą starali się je przekraczać. Trzeba czasem kilkakrotnie wyznaczać je od nowa – bądź cierpliwy/a.

➤ **Kiedy sytuacja jest bardzo poważna**

Gdy widzisz wyraźne zmiany w zachowaniu ucznia wyśmiewanego – zmianę nastroju, zmianę wyglądu (np. ubieranie się podczas zajęć WF-u w rzeczy bardziej ukrywające ciało) porozmawiaj z psychologiem szkolnym. Być może konieczne będzie skontaktowanie się z rodzicami uczniów – wyśmiewanych i wyśmiewających. **Ważne, żeby traktować tę trudną sytuację jako wspólny problem** – wyśmiewanie i poniżanie w klasie negatywnie wpływa na całe otoczenie, również grono pedagogiczne.

Niech działania pomocowe będą czymś więcej niż tylko piętnowaniem nagannego zachowania – spójrz na sytuację kompleksowo.

Zadaj sobie pytanie: **Co dzieje się w tej grupie, że jest przestrzeń na takie zachowanie?**

Być może uczniowie czują napięcie związane z egzaminami, trudnościami z nauką, lub mają problemy komunikacyjne z nauczycielem/wychowawcą. Pamiętaj, że istnieje także możliwość zwrócenia się do profesjonalnych instytucji, które przeprowadzą interwencję psychologiczną.

CO ZROBIĆ – PREWENCYJNE GRY WARSZTATOWE

Jeśli masz taką możliwość, zorganizuj kilka zabaw, które pomogą zapobiegać wyśmiewaniu. Jednak, **jeśli w grupie już występuje przemoc, to skonsultuj się z wychowawcą i/lub psychologiem szkolnym. Plan działania musi być dostosowany do sytuacji, żeby ćwiczenia nie były szkodliwe.** Oto kilka przykładów zadań warsztatowych:

1. Jakim jestem obserwatorem (ćwiczenie dla starszych uczniów)

Poproś uczniów, żeby na zasadzie burzy mózgów wymienili różne postawy/reakcje osoby obserwującej wyśmiewanie. Następnie, wspólnie uporządkujcie je od najbardziej wymagających do najmniej. Staraj się nie oceniać tych zachowań, niech uczniowie sami to robią. Oto lista przykładowych postaw w odpowiedniej kolejności (jeśli uczniowie nie wspomną któregoś z nich, zasugeruj):

- przyłączenie się do wyśmiewania
- obserwowanie sytuacji i śmianie się z innymi
- obserwowanie i nie przyłączanie się do wyśmiewania
- wspierająca rozmowa z osobą wyśmiewaną na osobności
- powiedzenie na forum, że nie akceptuje się przemocowego zachowania.

Na koniec, niech uczniowie przyjrzą się liście i zastanowią się, jak oni reagują na wyśmiewanie. Następnie możecie zawiesić listę na sali gimnastycznej lub w korytarzu. Uważaj, żeby lista nie stała się powodem do żartów. Jeśli zostanie zapisana żartami, zróbcie nową listę.

2. Papierowy człowiek (dla młodszych uczniów – do 4 klasy szkoły podstawowej)

Na dużym, szarym papierze narysuj i wytnij wraz z uczniami postać człowieka (nie proś ucznia o położenie się, żeby go odrysować, żeby uczniowie nie utożsamili go z postacią). Usiądźcie wokół postaci.

- **RUNDA 1** - po kolei, każdy uczeń mówi papierowej postaci **przykre uwagi** – przykłady wyśmiewania. Za każdą uwagę nauczyciel gniecie papier. Na końcu postać jest zwinięta w kulę.
- **RUNDA 2** - każdy mówi postaci **przyjemne uwagi**. Za każdą uwagę postać rozprostowuje się.
- **PODSUMOWANIE** - omów długotrwałe efekty przemocy – ślady po zgnieceniu są tego ilustracją.

Mimo, że ludzik jest teraz rozprostowany, to nadal widać ślady po zgnieceniu. Jak myślicie, jaki ma to związek z wyśmiewaniem?

UWAGA NA ZŁE ROZWIĄZANIA

W przypadku prześladowania i wyśmiewania:

- ! **nie podkreślaj, że osoba wyśmiewana jest ofiarą**, może to pogorszyć jej samopoczucie;
- ! **mediacja nie jest skuteczna** – wyśmiewanie to przemoc, a nie konflikt;
- ! **nie konfrontuj sprawcy z ofiarą** – może to wzmocnić ich role w tej relacji. Lepiej jest poszukiwać pozytywnych wzorców zachowań i zaangażować w to całą grupę.

Opracowała Katarzyna Rymarek. Konsultacja psychologiczna Jakub Kryński.

*Espelage, D. L., & Swearer, S. M. (2003). Research on bullying and victimization: What have we learned and where do we go from here? In S.M. Swearer & D.L. Espelage (Eds.), *Bullying prevention and intervention: Integrating research and evaluation findings* [Special issue]. *School Psychology Review*, 32 (3), 365 -383

**Komosińska, A, Kryński, J., Rymarek, K., Wieczorek, A. (2012), *Diagnoza lokalnych zagrożeń społecznych w grupie dzieci i młodzieży w Dzielnicy Bielany m. st. Warszawy*", Stowarzyszenie OPTA